

E-delovanje v šolah

Abstract

E-engagement in Schools

In recent decades, many studies confirm the growing phenomenon of populism, racism and discrimination in Europe as well as Slovenia. Digital media and social networks are also a means of disseminating populism and hatred towards "the others". It is therefore crucial to raise awareness among young people about media violence and at the same time to enable training for them regarding civic engagement. This was also one of the goals of international project "E-engagement against violence", which addressed young people by participatory approach to actively co-develop a more open society. In the article, the authors reflect on the experience gained with the implementation of an educational module "Online activism and networking", in which 111 pupils from three upper secondary schools took part. At the same time, there were 31 teachers involved in online testing of a digital platform, in which different materials are available, covering content tested in classrooms. The article confirms the need to promote cooperation between schools, national institutions related to the education system and non-governmental organizations in Slovenia, which deal with issues relevant to education. Experience from secondary schools confirmed the need for materials to reach young people more effectively, the need for training and critical thinking about populism, and encourage them to act against stereotypes.

Keywords: youth, media literacy, virtual learning environment, active citizenship

Živa Humer is a sociologist and researcher in national and international projects at the Peace Institute. Her research topics mainly cover gender and gender equality, issues related to peer violence and discrimination. (ziva.humer@mirouni-institut.si)

Mojca Frelih is a sociologist, involved in different roles in projects of the Peace Institute. She has been active in the non-governmental sector since 1996. (mojca.frelih@mirouni-institut.si)

Povzetek

O širjenju populizma, rasizma in diskriminacije v Evropi in Sloveniji je bilo v zadnjih desetletjih narejenih veliko študij. Digitalni mediji in družbena omrežja so tudi sredstva širjenja populizmov in sovraštva do 'drugih'. Ključnega pomena je ozaveščanje mladih o nasilnih medijskih vsebinah in hkrati usposabljanje mladih za državljansko delovanje. To je bil tudi eden od ciljev mednarodnega projekta *E-delovanje proti nasilju*, ki s participativnim pristopom nagovarja mlade k aktivnemu sooblikovanju družbe. V prispevku avtorici reflektirata pridobljene izkušnje z izvajanjem izobraževalnega modula »Spletni aktivizem in mreženje«, pri katerem je sodelovalo 111 dijakinj in dijakov s treh gimnazij. Sočasno je bilo 31 učiteljev in učiteljic vključenih v testiranje digitalne platforme, na kateri so dostopna različna gradiva, zajemajo pa vsebine, ki so bile testirane v razredih. Prispevek podpira hipotezo, da je v Sloveniji nujno spodbuditi sodelovanje med šolami in nacionalnimi institucijami, povezanimi z izobraževalnim sistemom in nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo s temami, pomembnimi za izobraževanje. Na podlagi izkušenj gimnazij, ki so sodelovale pri projektu, se je pokazala potreba po gradivih, s katerimi bi določene kompleksne teme učinkoviteje približali mladim, jih usposobili za razsojanje o pojavih populizma, diskriminacije in rasizma ter jih spodbudili k delovanju proti stereotipom.

Ključne besede: mladi, medijsko opismenjevanje, virtualno učno okolje, aktivno državljanstvo

Živa Humer je sociologinja, raziskovalka pri nacionalnih in mednarodnih projektih na Mirovnem inštitutu. Raziskovalno se ukvarja predvsem s spolom in enakostjo spolov ter uprašnji medvrstniškega nasilja in diskriminacije. (ziva.humer@mirouni-institut.si)

Mojca Frelih je sociologinja, ki je v različnih vlogah vključena v projekte Mirovnega inštituta in je upeta v nevladni sektor od leta 1996. (mojca.frelih@mirouni-institut.si)

Uvod

Izhodišče prispevka je, da je v Sloveniji treba spodbuditi sodelovanje med šolami, institucijami, povezanimi z izobraževalnim sistemom, in nevladnimi organizacijami ter drugimi civilnimi pobudami na sistemski in izvedbeni ravni. Šolski sistem v Republiki Sloveniji je zelo kompleksen, pri čemer je izjemno velik poudarek na osebnem angažmaju posameznih učiteljev in učiteljic. V Sloveniji je bila leta 1996 sprejeta šolska zakonodaja, ki je (prvič v novi državi in na podlagi konceptov, zapisanih v *Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (1995)) prinesla ureditev na vseh ravneh šolskega sistema. Po štirinajstih letih je bila oblikovana nacionalna strokovna skupina, katere naloga je bila pripraviti strokovne podlage za sistematično in strokovno utemeljeno preoblikovanje in dograjevanje sistema vzgoje in izobraževanja v Sloveniji. Tako je leta 2011 nastala *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Kompleksnost šolskega sistema in vprašanje enakih možnosti (izobraževanja) glede na različne okoliščine sta zajeta tudi v prispevkih, objavljenih v reviji *Šolsko polje* (glej Sarđoč, 2013). Prav tako Štrajn, Kolenc in Šimenc (1998: 17) poudarjajo medsebojne vplive, češ da »nikakršne spremembe v šolskem sistemu ne bodo uspešne, če ne bodo usklajene z družbenimi spremembami«. Ob širokem naboru tematik, vključenih v učne načrte posameznih predmetov, šolski sistem dopušča malo možnosti za fleksibilnost pri samem izvajanju. Prostor za teme, ki so v učnem načrtu zgolj bežno prisotne ali pa jih sploh ni, se najde v obveznih izbirnih vsebinah. Bolj angažirane šole so dovzetne za sodelovanje s strokovnjaki in strokovnjakinjami zunaj šolskega sistema, ki so po navadi bolj specializirani na določenem področju. Nekateri od njih delujejo v nevladnih organizacijah, ki sodelujejo s širšo, mednarodno in domačo skupnostjo, s posamezniki in posameznicami ter skupinami v realnih življenjskih situacijah. Sočasno pa raziskave s področja učinkovitosti učenja in poučevanja kažejo na izjemen pomen vloge učenca, ki je »v učnem procesu aktiven in sam konstruira svoje znanje« (Javornik Krečič idr., 2014: 31).

Prav zato je izjemno pomembno vzajemno sodelovanje vseh akterjev in nujno je iskati nove metode približevanja zahtevnih tematik, ki bistveno vplivajo na življenje mladih, čeprav se na prvi pogled mladim ne zdijo zanimive oziroma privlačne. S tovrstnimi informacijami, znanji in metodami lahko skupinam mladih približamo raznolike vsebine ter jih opolnomočimo za državljansko delovanje. Primerov sodelovanja med šolami in nevladnim sektorjem skorajda ni, pri čemer ne smemo spregledati tudi, da je nevladni sektor v Sloveniji izjemno širok in raznolik tako po dejavnostih, tipu delovanja kot tudi po ravni strokovnosti.¹ Zato bi bila potrebna tudi sistemska ureditev na podlagi meril, ki bi jih morali izpolnjevati zunanji strokovnjaki in strokovnjakinje za posamezna področja, vendar bi bil prispevek teoretskih znanj in primerov iz prakse zagotovo lahko dobrodošel za širšo skupnost, pa tudi za področje formalnega izobraževanja in mlade.

Mednarodni projekt *E-delovanje proti nasilju*² je v središče postavil proučevanje novih oblik populizma in rasizma ter njuno širjenje prek digitalnih medijev, s ciljem ozaveščanja mladih o nasilnih medijskih vsebinah in njihovem opolnomočenju za državljansko delovanje in medijsko pismenost. Ob izvajanju pilotnega izobraževalnega modula z mladimi se je potrdila predvidena potreba po opremljanju učiteljev in učiteljic ter neformalnih izobraževalk in izobraževalcev z orodji in gradivi za približevanje teh vsebin prek digitalne platforme in e-gradiv za mlade. Projekt je omogočil gradiva za usposabljanje za vodenje dejavnosti z

¹ Aktualna nevladniška statistika: 30. oktobra 2014 je bilo v Sloveniji registriranih 23.347 društev, 2810 (zasebnih) zavodov in 278 ustanov. Skupaj torej 26.435. V 11 slovenskih mestnih občinah je 10.578 nevladnih organizacij (40,6 % vseh), v 201 občini pa preostalih 15.677 (59,4 %) (CNVOS, 2014).

² Mednarodni projekt *E-engagement against violence* se izvaja v okviru programa DAPHNE 2013–2015, ki poteka v Italiji, Veliki Britaniji, Belgiji, Franciji, Bolgariji, Avstriji in Sloveniji. Koordinator je Univerza v Firencah, partner v Sloveniji je Mirovni inštitut. Več informacij o projektu glej <http://www.engagementproject.eu/>.

mladimi, starimi od 14 do 19 let, v okviru medijske vzgoje o diskriminaciji, s specifičnimi teoretičnimi in metodološkimi orodji za izvajanje dejavnosti, ki so vključene v e-knjigo z gradivi za izvajanje.

Primer prakse: sodelovanje med nevladno organizacijo in nekaterimi šolami

Na raznolikih področjih se že kaže potreba po interdisciplinarnem sodelovanju med različnimi organizacijami. Težnje po povezovanju in aktivnem sodelovanju se kažejo še zlasti pri otrocih in mladostnikih, pri katerih je vpliv celostnega izobraževanja bistveno večji. Tako Coelen (2005: 60–79) teoretsko utemljuje in konceptualno izoblikuje »celodnevno izobraževanje« – institucijo, ki bi šolsko življenje zajela skozi enotnost izobraževanja in oblikovanja posameznikove identitete, pri čemer gre za vzpostavitev produktivnega razmerja med šolsko in zunajšolsko pedagogiko.

Učitelji in učiteljice ter vsi neformalni izobraževalci in izobraževalke imajo ključno vlogo pri oblikovanju zavedanja med mladimi ljudmi glede tematik, ki zadevajo medijsko vzgojo. Prav zato je potekalo usposabljanje za vse, ki poučujejo mlade (stare od 14 do 19 let), o diskriminaciji, človekovih pravicah, spletnem aktivizmu, družbenih omrežjih ter primerih e-vključevanja. V okviru projekta sta Univerza v Firencah in Media Animation iz Belgije vzpostavila digitalno platformo, prek katere je potekalo usposabljanje izobraževalk in izobraževalcev o temah, povezanih z nasiljem, rasizmom in diskriminacijo. Cilj je bil pridobiti čim več povratnih informacij od čim večjega števila izvajalcev in izvajalk glede pripravljenih gradiv na digitalni platformi in njene uporabnosti, saj je vizija v prihodnosti, da se čim širše razširi možnosti za uporabo. V testiranje digitalne platforme je bilo skupaj vključenih 227 oseb, ki izobražujejo mlade v sedmih evropskih državah, sodelujočih pri projektu. Med njimi je bilo vključenih 31 učiteljev, učiteljic ter neformalnih izobraževalcev in izobraževalk iz Slovenije. Na digitalni platformi so gradiva dostopna v angleškem in francoskem jeziku ter strukturirana v pet izobraževalnih modulov, ki zajemajo vsebine, povezane s politikami in praksami izključevanja skozi medijsko perspektivo. Vsebinski poudarki izobraževalnih modulov so na produkciji informacij, na avdiovizualnih fikcijah, komunikacijskih kampanjah ter spletnem aktivizmu in mreženju. Vsak izobraževalni modul je sestavljen iz desetih enot, med katerimi je pet enot namenjenih spodbujanju analitičnih veščin, pet pa jih je usmerjenih v produkcijo, tj. v spodbujanje k samostojni pripravi izdelkov na določeno temo. Enote se med seboj smiselno nadgrajujejo, posameznik oz. posameznica lahko izbira v sklopu petih analitičnih ali petih produkcijskih enot. Vsaka enota je sestavljena iz teoretskega uvoda, vaj in vsebinskih zaključkov ter predlogov za uporabo dodatnih virov in literature. Digitalna platforma poleg številnih teoretskih gradiv zajema še e-knjigo, ki vključuje gradiva za praktično delo, ki so prilagojena delu z mladimi v razredih. Gradiva v e-knjigi so v različnih jezikih, v slovenskem jeziku je dostopen izobraževalni modul o spletnem aktivizmu in mreženju, gradiva so še v italijanskem, francoskem, nemškem, bolgarskem in angleškem jeziku.

Poleg usposabljanja izobraževalcev in izobraževalk prek digitalne platforme je potekalo tudi testiranje izobraževalnih modulov z mladimi v šolah v vseh sedmih državah, sodelujočih pri projektu. V Sloveniji so bila vabila za sodelovanje pri projektnejm poskusu poslana srednjim šolam, mladinskim nevladnim organizacijam in vsem učiteljem in učiteljicam sociologije. Za sodelovanje, ki ga je moralo odobriti tudi vodstvo šole, so se odločile učiteljici sociologije na dveh gimnazijah in neformalna izobraževalka iz nevladnega sektorja, ki dela z mladimi, in je izobraževalni modul izvedla v gimnaziji. Vse tri pedagoginje so izrazile visoko stopnjo osebnega zanimanja in motivacije za aktivno in strokovno sodelovanje, kar je vključevalo redno komunikacijo s projektno skupino, možnost vsebinskih in metodoloških dopolnil modula,

udeležbo na sestankih in izpolnjevanje vrste vprašalnikov, ki so predstavljali spremljajoče aktivnosti testiranja izobraževalnega modula v razredih. Projektna skupina Mirovnega inštituta je sodelovala pri testiranjih v razredih v vlogi opazovalcev oziroma opazovalk z udeležbo, pri čemer ni posegala v izbiro enot in izvajanje vsebine, temveč je zgolj spremljala samo testiranje.

Podpora učnim procesom s poudarkom na medijski vzgoji in diskriminaciji je zajemala različne učne dejavnosti, številne slovenske in angleške vire, gradiva, ki jih je mogoče le prenesti z digitalne platforme in izpolniti, slovar, ki ga lahko izpolnijo mladi, in številna druga besedila, ki jih izobraževalci in izobraževalke lahko prilagodijo za delo z mladimi. Tako kot pri izobraževalnih modulih na digitalni platformi so tudi moduli, ki so bili testirani v razredih, sestavljeni iz posameznih teoretskih, analitičnih in produkcijskih enot, ki zajemajo teoretska pojasnila, konceptualni okvir, prikažejo primer in naloge za sodelujoče.

Tematsko je bilo pripravljenih enakih pet izobraževalnih modulov kot za usposabljanje izobraževalk in izobraževalcev, vendar so se za testiranje gradiv v razredih v slovenski jezik prevedla gradiva za modul o spletnem aktivizmu in mreženju. Tema spletnega aktivizma in mreženja je pritegnila pozornost v letih 2012 in 2013, v času vstajniških gibanj, ki so povezala številne posameznice in posameznike. Tudi na spletu so aktivne protidiskriminacijske pobude, hkrati pa je delovanje skrajnih skupin, ki so dejavne na spletu (npr. Tu je Slovenija) precej razširjeno tudi v Sloveniji. Modul tako obravnava družbene probleme izključevanja, nasilja in diskriminacije ter medije, pri čemer poudarja vlogo mladih kot ključno. Metodološko modul vključuje uporabo e-orodij in medijev v učnem procesu. Cilj uporabe novih medijev je poskus preseganja zgolj instrumentalne rabe tehnologij in ponuditi možnost aktivne rabe za spodbujanje medijskega opismenjevanja in državljankega delovanja.

Vsebine modula o spletnem aktivizmu in mreženju so namenjene novim medijem, družbenim omrežjem, komunikacijskim orodjem v povezavi z državljanским delovanjem in človekovimi pravicami. Z analizo rabe družbenih omrežij v različnih kontekstih in primerih državljankega delovanja, z analizo vloge komunikacijskih orodij ter razprav o spletu z vidika svobodnega pretoka informacij ter s kritično analizo vsebin v novih medijih modul približa problematiko diskriminacije in nasilja mladim. Poleg ozaveščevalne dimenzije modul spodbuja sposobnosti sodelovanja mladih v delovanju proti rasizmu, populizmu in predsodkom.

Modul *Spletni aktivizem in mreženje* vključuje naslednje enote, med katerimi so učiteljici in neformalna izobraževalka izbrale štiri enote za testiranje v razredih: »Kaj je spletni aktivizem?«, »Digitalni/spletni aktivizem. Zgodovinski oris«, »*Détournement* kot gverilska taktika spletne komunikacije«, »Aktivizem na spletu. Julian Assange in primer Wikileaks«, »Aktivizem na spletu. Arabska pomlad«, »Človekove pravice v kratkih internetnih objavah in tvitih«, »Kako ustvariti podporno stran proti diskriminaciji LGBT oseb?«, »Pravice in drugačni. Igra vlog na temo pravic učenk in učencev«, »Skupna priprava Listine o pravicah učenk in učencev« in »Diskusija o Listini pravic učenk in učencev. Kdo je za, kdo proti, sprejeto!«.

Testiranja izobraževalnega modula so po izboru učiteljic in neformalne izobraževalke vključevala uvodni enoti o spletnem aktivizmu in njegovi zgodovini ter enoto o gverilski taktiki spletne komunikacije *détournement* in enoto o primeru aktivizma na spletu – Wikileaks. Med produkcijskimi enotami je prevladovala enota o človekovih pravicah, sledita enoti, ki se nanašata na igro vlog in pripravo Listine o pravicah učenk in učencev.

Pilotna izvedba izobraževalnega modula je potekala v drugi polovici maja in v juniju 2014 na treh gimnazijah: Gimnaziji Piran, Gimnaziji Slovenske Konjice in Gimnaziji Jožeta Plečnika v Ljubljani. Skupaj je sodelovalo 111 dijakinj in dijakov, starih od 15 do 18 let (1., 2. in 3. letnik) – v okviru obveznih izbirnih vsebin v Ljubljani in Slovenskih Konjicah, medtem ko je na Gimnaziji Piran izobraževalni modul potekal v okviru sociologije. Testiranja so potekala v razredih v sklopu osmih šolskih ur, ki so jih izvajalke poljubno razdelile na tri srečanja.

Izkušnje testiranja izobraževalnega modula na treh gimnazijah

Učiteljici in neformalna izobraževalka so ocenile izkušnjo testiranja modula kot pozitivno, tako v vidika obravnavane vsebine kot z vidika izvedbe. Ob tem sta učiteljici poudarili, da jima je sodelovanje pri projektu omogočilo dostop do tematik in gradiv, ki jih bosta v prihodnje vključili v predmet sociologije, zlasti teme, povezane s politično participacijo, v povezavi s protidiskriminacijo in novimi mediji. Sodelovanje pri projektu so vse tri izvajalke ocenile kot prispevek novih tem in metod v prakso poučevanja. Strinjale so se, da je izjemno pomembno sodelovanje šol z institucijami, ki se raziskovalno lotevajo tem s področja protidiskriminacije in državlanskega delovanja in imajo dostop do gradiv, literature, študij, pomembnih in uporabnih za delo z mladimi. Neformalna izobraževalka prav tako namerava uporabiti dele gradiv v nadaljnjih aktivnostih z mladimi in poudarja, da se je treba začeti ukvarjati s postopkom za vključitev tovrstnih vsebin v učne načrte.

Kot ključne so se pri testiranju izkazale natančne, jasne in razumljive informacije o posebnostih poučevanja z moduli, ki jih na začetku poda oseba, ki izvaja modul. Med mladimi zelo dobro sprejeti elementi učnega procesa so delo v manjših skupinah in predstavitve izdelkov, ki so nastali v razredu. Predstavitve pred razredom so bile zelo dobro sprejete, tudi zato, ker so se dijaki in dijakinje sami odločali o tem, kakšna bo njihova predstavitev ter katere tehnike in metode bodo pri tem uporabili, kot npr. predstavitev PowerPoint, Prezi, Word, predavanja, video in slikovno gradivo. Poleg tega se je angažiranost mladih pokazala tudi v tem, da so pri nekaterih aktivnostih ostali po pouku v šoli ali dodatno pripravili gradiva doma. Kot primer navajamo skupino dijakinj in dijakov, ki se je odločila, da bo človekove pravice predstavila z videom, posnetim po pouku, kar je pomenilo, da so video posneli zunaj testiranja modula.

Mladi so dnevni uporabniki in uporabnice spleta in kot se je izkazalo v razpravah po razredih, splet največkrat uporabljajo za poslušanje glasbe, gledanje filmov, igranje računalniških igrice in predvsem druženje na družbenih omrežjih. Testiranje izobraževalnega modula, kot je poudarila ena izmed učiteljic, odpira nove možnosti zlasti bolj aktivne uporabe spleta za državljansko delovanje. Kmalu po začetku testiranja modula so obravnavane teme postale predmet razprav dijakov in dijakinj tudi med odmori, npr. o spletnih peticijah, da lahko ne le podprejo kakšno pobudo, temveč oblikujejo svojo pobudo in iščejo širšo podporo zanj.

Zelo pomemben del povratnih informacij, dobljenih od vključenih mladih, sta bila vprašalnik o znanju pred izvedbo modula (predtest) in po njej (posttest) ter vprašalnik o zadovoljstvu. S tem smo preverjali všečnost in zahtevnost posameznih aktivnosti, oceno lastnega angažmaja in delo v skupini, pomen doseganja končnega rezultata (produkta), razumevanje namena izvedenih aktivnosti, vprašali smo o predlogih za izboljšanje posameznih enot in preverjali pripravljenost za ponovno sodelovanje. Rezultati so pokazali, da so bile mladim najbolj všeč produkcijske, nekoliko manj teoretske/analitične enote. Več kot dve tretjini dijakov in dijakinj je ocenilo kot pozitivno izkušnjo delo v manjših skupinah, saj omogoča lažjo in bolj poglobljeno izmenjavo mnenj. Večina svojo vlogo v skupini ocenjuje kot pomembno oziroma aktivno, prav tako je za več kot polovico dijakinj in dijakov pomembno priti do uresničitve končnega izdelka. Namen modula vidijo v učenju in ozaveščanju o medijih, spletnem aktivizmu in nasilju. Med predlogi za izboljšanje samih gradiv je bilo največ predlogov o vključevanju manj teoretičnih enot in povečanju časa za razpravo ter vključevanje še večjega števila videogradiv in drugih vizualnih gradiv. Malo manj kot dve tretjini dijakinj in dijakov bi ponovilo izkušnjo testiranja modula z utemeljitvijo, da so tako dobili možnost, da se naučijo nečesa novega in da so se hkrati zabavali.

Sklep

Na Mirovni inštitut je bila s šol večkrat naslovljena prošnja, da raznolike vsebine, s katerimi se ukvarja raziskovalno kot akcijsko, pristope, metode in prakse predstavi študentom in študent-

kam različnih profilov, kajti nekatere vsebine in prakse, ki se morda zdijo samoumevne, očitno niso predstavljive niti na tej stopnji šolanja, kaj šele mladim v osnovnih in srednjih šolah. Prav zato sta povezovanje in aktivno sodelovanje med raznolikimi deležniki v šolstvu relevantna in smiselna.

Prav tako se je za smiselno v praksi izkazala uporaba raznolikih metod pri delu s skupinami mladih. Delo v manjših skupinah, uporaba računalnika in novih medijev kot del pouka, produkcijske enote in razprave ter aktivnosti, ki so bile metodološko in do določene mere tudi vsebinsko prilagojene lokalnemu okolju, znanju in interesu mladih, so bili najučinkovitejši in pozitivno reflektirani pri mladih. Poleg tega delo v manjših skupinah omogoča kakovostnejšo medsebojno izmenjavo različnih mnenj in argumentov. Tako so nekateri komentirali, da so sicer sošolci in sošolke že dlje časa, a da so se v resnici o stališčih do nekaterih vsebin pogovarjali šele med tem sodelovanjem. Učni proces oziroma deli učnega procesa, kjer so učiteljici in neformalna izobraževalka pokazale visoko stopnjo zaupanja v svoje znanje in visoko stopnjo osebne angažiranosti – zlasti pri predhodnih pripravah na enote modula –, so bili hkrati tisti deli, ki so bili pozitivno prepoznani pri mladih. Dejavnosti so prilagodile metodološko in nadgradile tudi s posameznimi primeri iz lokalnega okolja ter tudi tako približale obravnavane tematike dijakinjam in dijakom. Hkrati so poudarile pomembnost jasnih in natančnih navodil ter strokovno pripravljenih gradiv, ki jih je bilo mogoče prevzeti in pripravljene naloge izvesti v skupinah. S pomočjo povratnih informacij, kaj v praksi deluje, katera gradiva so ustrezno pripravljena, katera bi bilo treba bodisi dopolniti bodisi spremeniti ali preoblikovati, bodo gradiva v prihodnje dopolnjena in nato posredovana v čim širšo uporabnost vsem, ki delajo s skupinami mladih, starih od 14 do 19 let.

Izboljšave modula so mogoče zlasti v redukciji aktivnosti v posameznih enotah z namenom, da se zagotovi dovolj prostora za refleksijo mladih in razpravo o njihovih izkušnjah in pridobljenih znanjih. Prav tako bi dodatne prilagoditve lokalnim kontekstom s primeri iz vsakdanjega življenja mladih v lokalnih okoljih in z dodatnimi viri v slovenskem jeziku (članki, avdiovizualno gradivo in dostopni viri) še povečali učinkovitost izvajanja modula v razredih. Poleg tega bi bilo treba pozornost nameniti teoretskim enotam in razmisliti o integrativnem pristopu teorije in prakse. Pri tem sta nujni občutljivost in nenehna pozornost o uporabi spleta, vključno z aktivnostmi, ki se izvajajo v okviru modula, kot je npr. objavljanje ali podpisovanje peticije, da ne gre zgolj za smetenje virtualnega prostora zaradi aktivnosti same, temveč za premišljeno akcijo državljanskega delovanja. Prav tako izvajanje izobraževalnega modula zahteva nenehno preverjanje vsebine in njene izvedbe v razredih, saj se v produktih lahko tudi reproducirajo stereotipi in predsodki dijakin in dijakov. In nasprotno, tudi učiteljice in učitelji bi morali biti opremljeni z znanjem in kompetencami, da ne reproducirajo stereotipov in diskriminacije, kar lahko prepreči strokovno izobraževanje.

Testiranje modula je potrdilo predvidevanja o potrebah po poglobljenih analizah in novih gradivih, s pomočjo katerih bi določene izredno kompleksne in zahtevne tematike v šolah lažje približali mladim. Izkušnje nekaterih nevladnih organizacij so vir pomembnih informacij, kaj vse zajema delo – oziroma kot se je izrazila ena izmed učiteljic – poklic raziskovalca in raziskovalke, katera dela morajo biti opravljena, da se lahko delajo neke vrste zaključki, pripravljajo priporočila za morebitne spremembe tako na zakonodajnem področju kot tudi v družbi sploh. Šolski prostor je treba odpreti skozi sodelovanje z različnimi organizacijami, strokovnjaki in strokovnjakinjami, ki obravnavajo teme in področja, ki jih ni v učnih načrtih, a bi jih bilo treba obravnavati, ker mladim omogočajo pridobitev znanj, potrebnih za državljansko delovanje, da ne bomo vedno govorili le o politični apatiji mladih. Primer eksperimentalnega sodelovanja je pokazal, da so mladi lahko aktivni in inovativni, če jih motiviramo in vključimo v proces na zanimiv način tudi z uporabo spleta, saj gre navsezadnje za generacijo, ki odraščá z novimi mediji. Druga zgodba pa je, zakaj morajo biti kompleksne tematike mladim predstavljene kot nekaj zabavnega in zanimivega, da sploh pritegnejo njihovo pozornost.

Ko bo projekt končan, si bo Mirovni inštitut prizadeval za vzpostavitev medinstitucionalne-

ga sodelovanja z Zavodom RS za šolstvo in nadaljevanje aktivnosti. Za nadgradnjo sodelovanja in izvajanja aktivnosti po šolah so zainteresirani tudi akterji projekta Mladi ambasadorji medkulturnega dialoga, s katerimi se vsebinsko dopolnjujemo, in nekaj znanstvenikov z Univerze v Ljubljani, kar kaže na potrebo in težnjo po okrepljenih aktivnostih v prihodnje.

Literatura

- MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT (2011): *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostopno na: http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (20. januar 2015).
- CNVOS (2014): *Aktualna nevladniška statistika*. Dostopno na: <http://www.cnvos.si/article/id/10919/cid/22> (15. januar 2015).
- COELEN, THOMAS (2005): »Celodnevno izobraževanje« – integracija izobraževanja in oblikovanja posameznikove identitete na podlagi sodelovanja med šolo in mladinskimi ustanovami. *Sodobna pedagogika* 3: 60–79. *E-EAV*. Dostopno na: <http://www.engagementproject.eu/> (7. januar 2015).
- JAVORNIK KREČIČ, MARIJA, TINA RUTAR LEBAN in POLONA KELAVA (2014): Značilnosti pouka v srednjih strokovnih in poklicnih šolah z vidika učiteljev in dijakov. *Šolsko polje* XXV(1/2): 31–54.
- KLEMENČIČ, EVA (2014): Pomembne teme v slovenskem in evropskem polju vzgoje in izobraževanja. *Šolsko polje* XXV(1/2): 7–8.
- SARDOČ, MITJA (ur.) (2013): Enake (izobraževalne) možnosti in družbena (ne)enakost. *Šolsko polje* XXIV(5/6).
- ŠTRAJN, DARKO, JANEZ KOLENC in MARJAN ŠIMEC (1998): *Družbene spremembe in izobraževanje*. Ljubljana: LaserPrint, d.o.o.